

УДК 37.013.83

Іванова С. В.

ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

А Розкриваються актуальні проблеми впровадження інновацій у системі післядипломної педагогічної освіти, розглядається зміст понять «освіта дорослих», «формальна післядипломна педагогічна освіта». Визначається місце післядипломної педагогічної освіти в системі освіти дорослих, аналізуються її складники: формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, надаються пропозиції до проекту Закону України «Про освіту».

Ключові слова: освіта дорослих, компетентності, формальна освіта, неформальна освіта, післядипломна освіта, освітня програма.

Актуальність проблеми. Останнім часом у процесі реформування освіти набула актуальності «освіта дорослих» як поняття й освітня галузь, що знаходить своє місце в проектах оновленого освітянського законодавства. Освіта дорослих трактується як невід'ємна складова освіти впродовж життя та передбачає «навчання осіб, які мають повну загальну середню освіту або перервали її здобуття, з метою особистісного розвитку та професійного зростання через набуття нових компетентностей, їхнього оновлення та розвитку» [3]. Зазначається також, що держава має визнавати право кожної особи на освіту в будь-якому віці та створювати умови для формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-педагогічна проблематика освіти дорослих відображена в значному масиві публікацій і монографічних досліджень. Згадаємо лише праці зарубіжних дослідників М. де Грефа, С. Змійова, П. Расмуссена, М. Формози та ін.; вітчизняних учених О. Аніщенко, О. Баніт, Л. Лук'янової [1], Н. Ничкало, Л. Сігаєвої, О. Щербак та ін.

У структурі освіти дорослих виокремлюють післядипломну освіту, яку автори нового проекту Закону України «Про освіту» визначають як одну з форм освіти дорослих, що передбачає набуття нових і вдосконалення існуючих компетентностей на основі здобутої раніше вищої освіти (спеціальності) або професійної освіти (професії) та практичного досвіду.

Але різноманіття наукових підходів до визначення післядипломної освіти (педагогічної зокрема), намагання вдосконалити якість послуг у сфері освіти актуалізують проблему визначення сутності і місця в освіті дорослих післядипломної педагогічної освіти.

Метою нашої статті є визначення місця післядипломної педагогічної освіти в системі освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових праць із проблеми і різних варіантів проектів Закону України «Про освіту» свідчить про необхідність визначення чітких класифікаційних підстав для включення освіти дорослих у систему освіти.

Так, в останній редакції законопроекту, складниками системи освіти, що регулюються спеціальними законами, визначаються:

- дошкільна освіта;
- повна загальна середня освіта;
- позашкільна освіта;
- професійна освіта;
- вища освіта;
- освіта дорослих [3].

Такий підхід до визначення складників, на нашу думку, порушує класифікаційні засади. Адже, за умови включення складника «освіта дорослих», має бути складник «освіта дітей», якщо використовувати нормативні підходи до визначення поняття «дитина» та «доросла особа».

Пропонуємо таке визначення дорослого: «Доросла особа – повнолітня особа, яка має певний освітній та/або освітньо-кваліфікаційний рівень і цивільно-правову дієздатність».

Зауважимо, що доросла людина може бути набувачем і професійної освіти (першої, другої, третьої тощо), і загальної середньої (у вечірній школі), і вищої, і післядипломної тощо. Тому не можуть в одному переліку знаходитися як рівнозначні наведені вище складники.

На нашу думку, доцільно запропонувати такий варіант структурування освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Освіта впродовж життя	Освіта дітей.	дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; позашкільна освіта; професійна освіта; вища освіта (у ВНЗ I-II р. а.).
	Освіта дорослих	повна загальна середня освіта; професійна освіта; вища освіта; післядипломна освіта фахівців з вищою/професійною освітою; неформальна освіта дорослих.

Автори законопроекту «Про освіту» чомусь не включають післядипломну освіту до формальної.

Поняття «формальна освіта» інтерпретується західними експертами як організація навчання, що відповідає таким основним вимогам: навчання в спеціально визначених закладах, спеціально підготовленим персоналом, навчання спрямоване на здобуття загальноприйнятого документа про освіту, навчання систематизоване, навчання, що характеризується цілеспрямованою діяльністю [4].

Формальна освіта має визначені та встановлені державою і суспільством форми, характеризується участю дорослих в освітніх програмах, після закінчення яких видається документ встановленого зразка (сертифікат, диплом), що дає право займатися оплачуваною професійною діяльністю за спеціальністю, обіймати вищу посаду, продовжувати та удосконалювати свої професійні знання та навички впродовж життя. Здійснюється у спеціальних навчальних установах та організаціях за офіційно встановленими і визнаними державними стандартами [2, с. 13].

Фахівці Ради Європи зазначають, що «формальна освіта – це освіта, спрямована на отримання або зміну освітнього рівня та кваліфікації в навчальних закладах та установах освіти згідно з визначеними освітньо-професійними програмами і терміном навчання, заходами державної атестації, що підтверджується отриманням відповідних документів про освіту» [5].

Неформальна освіта – це отримання знань, умінь і навичок для задоволення освітніх особистісних потреб, не регламентоване місцем отримання, терміном і формою навчання, заходами державної атестації [2, с. 14].

Тут зазначимо, що сфера освіти (як і сфера охорони здоров'я та інші специфічні сфери професійної діяльності), передбачає і має передбачати (в проєкті Закону України «Про освіту» передбачено також) періодичне підвищення кваліфікації фахівців з вищою освітою. За результатами навчання з підвищення кваліфікації педагог допускається до атестації/сертифікації, після якої отримує підвищення заробітної плати. Результати підвищення кваліфікації мають підтверджуватися свідоцтвом/сертифікатом. Обсяг навчального навантаження під час підвищення кваліфікації законопроект регламентує не менше 150 годин.

Усе це дає нам підстави стверджувати, що така післядипломна освіта має всі ознаки формальної. Вимога обов'язкової періодичності підвищення

кваліфікації, використання бюджетного фінансування на таке навчання, організація навчання за бюджетні кошти, наявність ліцензії в закладі, що надає освітні послуги, свідоцтво про закінчення навчання (зараз воно державного зразка) як підстава для атестації, що дає право на підвищення зарплатні (також із бюджетних коштів), однозначний фінансовий контроль за змістом і процедурою надання такої послуги та цільовим використанням коштів – усе це обумовлює підхід до визначення зазначеної складової як *формальної*.

Саме тому пропонуємо в межах післядипломної педагогічної освіти виокремлювати складові: формальну, неформальну та інформальну.

Проходження навчання в межах формальної післядипломної освіти не заперечує право і можливість фахівця додатково розвивати професійну компетентність у межах неформальної та інформальної складових освіти, що може бути додатковим бонусом у професійному розвитку та на атестації.

Тому в структурі освіти дорослих пропонуємо виокремити післядипломну освіту як *післядипломну освіту фахівців з вищою/професійною освітою* у такий спосіб:

- післядипломна формальна;
- післядипломна неформальна;
- післядипломна інформальна.

Розробники нового проєкту Закону України «Про освіту», виключивши післядипломну освіту з формальної автоматично позбавили права педагогів навчатися за акредитованими навчальними програмами, залишивши право закладам самостійно пропонувати зміст підвищення кваліфікації. І це при тому, що такий зміст постійно регламентується Міністерством освіти і науки України та підпорядкованими інституціями на предмет переходу всіх на нові освітні стандарти, програми, засади виховної роботи тощо.

Якщо сприймати післядипломну освіту виключно як неформальну (як пропонують автори законопроекту), то це означає, що програми навчання не потребують акредитації, а заклад може працювати без ліцензії. Надавач послуг може запропонувати курс, наприклад, з макраме чи фен-шуй, педагоги з радістю прийдуть на такі курси, видати після цього сертифікат власного зразка з потрібною кількістю годин/балів, який буде врахований при атестації тощо.

Очевидно, що такий підхід не буде сприйнятий розпорядниками бюджетних коштів, саме за які і можливо було б організувати таке «навчання».

Зауважимо, що підвищення кваліфікації в дошкільній, загальній середній, позашкільній освіті здійснюється за бюджетні кошти. Використання цього ресурсу на організацію навчального процесу вимагає конкретних інституціоналізованих форм і способів фінансового контролю. Тому педагоги проходять навчання за затвердженими програмами в навчальному закладі ППО, що має відповідну ліцензію і здійснюється навчання у визначених законодавством і фінансовими нормативами

Формальна складова післядипломної освіти

Проект Закону України «Про освіту»	Пропозиції до проекту Закону України «Про освіту»
<p>Якщо:</p> <p>Стаття 34. Документи про освіту</p> <p>1. Після успішного завершення навчання за типовою або акредитованою освітньою програмою здобувачі освіти ... отримують відповідний документ про освіту державною мовою. Форма і зміст документів про освіту, порядок їх замовлення, виготовлення та видачі затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.</p> <p>2. За неакредитованою освітньою програмою заклади освіти виготовляють і видають власні документи про освіту у порядку та згідно із зразком, що визначені колегіальним органом управління цього закладу», то:</p>	<p>Стаття 15. Освіта дорослих.</p> <p>9. Особа, яка успішно пройшла навчання за акредитованою програмою післядипломної освіти, отримує відповідний документ, зразок якого затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки; особа, яка успішно пройшла навчання за неакредитованою програмою післядипломної освіти, отримує відповідний документ, зразок якого затверджується засновником (засновниками) закладу освіти або уповноваженим ним (ними) органом.</p>
<p>Стаття 15. Освіта дорослих.</p> <p>9. Особа, яка успішно пройшла навчання за програмою післядипломної освіти, отримує відповідний документ, зразок якого затверджується засновником (засновниками) закладу освіти або уповноваженим ним (ними) органом.</p>	<p>Стаття 15. Освіта дорослих.</p> <p>9. Особа, яка успішно пройшла навчання за акредитованою програмою післядипломної освіти, отримує відповідний документ, зразок якого затверджується засновником (засновниками) закладу освіти або уповноваженим ним (ними) органом.</p>

Отриманий документ обов'язково враховується на атестації педагога.

Список використаних джерел

1. Концепція освіти дорослих в Україні / укл. : Лук'янова Л. Б. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2011. – 24 с.
2. Освіта дорослих : короткий термінологічний словник / авт.-упор. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. – Київ : Ніжин : Видавель ПП Лисенко М. М., 2014. – 108 с.
3. Проект Закону України «Про освіту» (доопрацьований). – Верховна Рада України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57141.
4. Adult Education trends and issues in Europe. – Brussels, August 2006. – 73 p.
5. Global report on adult learning and education, UNESCO Institute for Lifelong Learning, Hamburg 2009, op. cit.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 03.02.2016

Іванова С. В. Последипломное педагогическое образование в системе образования взрослых.

Раскрываются актуальные проблемы внедрения инноваций в системе последипломного педагогического образования, рассматривается содержание понятий «образование взрослых», «формальное последипломное педагогическое образование». Определяется место последипломного педагогического образования в системе образования взрослых, анализируются его составные: формальное образование, неформальное образование, информальное образование, даются рекомендации к проекту Закона Украины «Об образовании».

Ключевые слова: образование взрослых, компетентности, формальное образование, неформальное образование, последипломное образование, образовательная программа.

Ivanova S. V. In-service education in the system of adult education.

This paper deals with actual issues of the innovation implementation in the system of in-service education, tells about the content of notions «education of adult», «formal in-service education», specifies place of importance of in-service education in the system of adult education, analyses its parts: formal education, informal education, gives some proposals as for the project of the Law of Ukraine «About Education».

Key words: adult education, competencies, formal education, informal education, in-service education, educational program.